

Nytte, vilde udnævne en Comitee af 2 à 3 kyndige Mænd, der interessere sig for Bændingsagen, til at tage det her udførte — jeg gjentager det — mindre fuldkomne Arbeide i Betragtning, og da derover at afgive deres Betænkning, der muligen kunde blive mere oplysende og veiledende og komme til endnu Fleres Kundskab. Det vilde da, efter min Formening, være fornødent at tage Engstykket her i Betragtning til 3 forskjellige Tider: om Vinteren, naar det staaer under Band, om Foraaret, naar det er lagt tørt, og om Sommeren, naar det bærer sin Afgrøde. Jeg skal til enhver Tid med Glæde og Beredvillighed give Enhver den Oplysning og Bistand til dette Foretagendes Fremme, hvortil jeg seer mig istand.

Spjellerup Præstegaard den 7de Mai 1844.

P. H. Plum.

Til

Præsts Amts landoekonomiske Forening.

Om Kalves Opdræt med Gøthee.

Et Middel, hvorved Kalve uden for stor Bekostning kunne opfødes, er ingenslunde uvigtigt. Det er vel over 40 Aar siden at der i vor landoekonomiske Litteratur fandtes Underretning om, at der i England stundom opfødtes Kalve ved Hjælp deraf, men jeg troer ikke, at samme vor Litteratur indeholder nogen

detailleret Beretning om Fremgangsmaaden hermed, og om dette Middel end hist og her kan være blevet forsøgt, er det vist ikke endnu nogetsteds almindelig optaget.

I et af de sidst udfomne Nummere af „*De kon. Neuigkeiten und Verhandlungen*“ (Nr. 76, d. A.) findes et Uddrag af en Beretning til Landvæsen-Selskabet for Canton Waadt, Aar 1841, og Bemærkninger derover af Selskabets Præsident, Hr. Moud, denne Sag betræffende. Det vigtigste deraf er følgende:

— — „Det, vi her meddele, angaaer den Tid, i hvilken Kalven fødes med Mælk, fra dens 16de Dag omtrent og indtil den Tid, da Mælken ganske fratages den, indtil den nemlig er 106 Dage gammel. I disse 90 Dage gives en Kalv ret ofte 8 à 10 Maß*) daglig; dog ville vi her kun regne 6 Maß. De 540 Maß, som den saaledes faaer, beløbe 43 Franks 20 Rappen;**) = 15 Rigsbdlr. 46 ø. Naar dertil lægges Kalvens Priis, naar den er 16 Dage gammel, og dens fremtidige Foder i 20—24 Maaneder, vil man finde, hvad en Ovie, som skal kælve, koster Landmanden. — — Man har foreslaaet flere Midler, som til en mindre Beføstning enten ganske eller tildeels kunde gaae i Mælkens Sted fra den 16de Dag, men intet Forsøg synes at være saa godt lykkedes, som

*) Den waadtlandske Maß holder 1,³⁵ Litres; og 1 Liter er 1,⁰⁴ danske Potter.

**) 1 Frank er 100 Rappen eller 34,⁴ Rigsbfill.

dette med Høthee; og endssjøndt denne Idee forstjellige Gange er udført, synes den dog ikke at være saa bekendt, som den fortjener; og have vi end ikke det Haab, her ganske at besvare ethvert Spørgsmaal desangaaende, ville vi dog meddele Underretning om, hvad der i denne Anledning er foretaget. — — — Vi ønskede at vide, hvormeget en Kalv fra sin Fødsel dagligen tiltog, og bestemte 3 Kalve til dette Forsøg. Deres Tilvæxt var i Gjennemsnit 2 $\frac{1}{2}$ 4 Unzer dagligen i de første 18 Dage. — — For at vide, om man ikke efter den 18de Dag giver Kalvene mere Mælk, end der behøves, foretoges følgende Forsøg. Ni Kalve havde fra den 18de Dag indtil de kunde sødes med bart Hø, uden at tage Meel, Hø og andre Næringsmidler i Beregning, i Gjennemsnit hver faaet 622 waadtlandske Mafß Mælk. Derefter opfødte vi tre andre Kalve, som fik meget mindre, nemlig hver kun 436 Mafß; og da de vare 113 Dage gamle, vare de ligesaa stjerne og veiede ligesaa meget, som de, der havde faaet 622 Mafß. Endog med dette mindre Quantum Mælk ville vi sammenholde det med Høtheen gjorte Forsøg.

Til dette Forsøg med Høthee bleve 2 Kalve tagne. I deres første 19 Dage fik enhver af dem (ligesom de sidst omtalte 3 Kalve) dagligen 7 à 9 Mafß, i Gjennemsnit 8 Mafß, = 152 Mafß bar sød Mælk; i de derefter følgende 30 Dage blev Mælken blandet med Høthee, i Forstningen med mindre deraf, efterhaanden med mere; enhver af dem fik i disse 30 Dage, efter Middeltal, 110 Mafß, som, tillagte de 152 Mafß, ialt

udgjøre 262 Maf sød Melf. Af Høtheen fik i disse 30 Dage enhver Kalv ligeledes 110 Maf, og Forbrugen deraf forøgedes Dag for Dag i samme Forhold, som den af Melken formindskedes. I de derefter følgende 42 Dage var Gjennemsnitsbeløbet af den Høthee, som enhver Kalv fik, 88 Maf, som, tilsatte de 110, ialt udgjøre 198 Maf Høthee. Imidlertid fik den ene af Kalvene 14 \mathcal{R} Meel blandet i sin Drifke, dagligen omtrent et halvt Pund; og fra den Tid fik de blot Hø, Kunkelroer, o. s. v. og kun Vand at drifke. — Da Kalvene vare 40 Dage gamle, begyndte de at spøge med Høet, aade lidet deraf, og Gjennemsnitsbeløbet af det, enhver i de følgende 20 Dage fortærede deraf, var 20 \mathcal{R} ; i de paa følgende 15 Dage 90 \mathcal{R} ; i de derefter følgende 28 Dage 220 \mathcal{R} , eller omtrent 8 \mathcal{R} dagligen, og i de sidste 10 Dage 100 \mathcal{R} eller 10 \mathcal{R} dagligen, — en for saa unge Dyr overordentlig stor Fortæring.

Høtheen tilberedes saaledes: I et Kar, som holder 11 Maf (det er omtrent 15½ danske Potter) gydes 7 Maf (omtrent 10 Potter) kogende Vand paa 1 \mathcal{R} godt Hø; Karret tildækkes; det henstaaer indtil det faaer samme Varmegrad, som nymalket Melf, og gives da Kalven. Dog gjøres dette Afkog i Begyndelsen noget svagere, og efterhaanden, som Kalvens Mave vænnes dertil, stærkere. Det kan om Sommeren holde sig i 2 Dage, og tilberedes i større Mængde, men gjøres lunkent før det bruges. Nogle amerikanske Dvæggholdere skulle, ved at bruge endog dobbelt saa meget Hø dertil, med Fordeel gjøre Theen stærkere.

— Da 1 \mathcal{R} Hø, à 2 Rapp., giver 7 Maß Thee, kan, naar Brændsel og Arbeide ogsaa føres i Beregning, 74 Maß Thee havees for 34 Rapp.“

Istedetfor nu at anføre ethvert af Forsøgene særskilt, vil jeg for at det Resultat, som ved at sammenholde Beføstningerne derpaa fremkommer, kan blive desto beffueligere, uddrage Middeltallene af de i dem forekommende Summer og opføre Ballancen med dansk Maal og Mynt. Jeg maa derfor tillade mig foreløbigen at bemærke: Naar i disse schweizerste Beregninger 1 Maß Melk er ansat deels til 8, deels til 9, deels til 9,² Rapp., da er Middeltallet deraf 8,⁷ Rapp, og i Overensstemmelse dermed anføres 1 Pot Melk til 2,¹⁴ Rigsbst. — Naar 74 Maß Høthee (= 104 Potter) havees for 34 Rapp (= 11,⁷ Rigsbst.), havees 1 Pot Høthee for $\frac{1012}{1000}$ Rbst., d. e. for lidet mere end $\frac{1}{10}$ Rbst. Naar 1 \mathcal{R} Hø er ansat til 2 Rapp, som for 1 \mathcal{R} Hø er 11 Rbst., og naar Brænde og Arbeide ved Høtheens Tillavning er ansat ved at forhøie Høets Værdi med 62 pCt., da synes disse Priser at staae i et ganske passende Forhold til vore danske.

A. En Kalvs Opdræt, som fik blot Melk og Hø, kom paa følgende Beføstning:

a) i de første 19 Dage: 152 Maß (= 213,⁴ Ptr., og 11,²³ Ptr. dagl.)

b) i de følg. 94 Dage: 436 — (= 611 Ptr., og 6,⁵ Ptr. dagligen)

er 588 Maß = 825 Potter Melk,

For at vi ikke maae troe, at de ved Høtsee opfødte Kalve skulle staae tilbage for de ved bar Melk opfødte, bør Beretningens egne Ord endnu her anføres: „Kunne vi virkelig ligesaa godt opdrætte Til-lægskalve med Høtsee, som med Melk alene? Alle de, som saae vore paa denne Maade opfødte Kalve, fandt, at der i denne Henseende var Intet videre at ønske.“

Der synes at være Grund til af denne Beretning at uddrage den Slutning, at ved denne Høtsee istedetfor ved Melk faaer Kalvens Mave tidligere Kraft til at kunne fordsøie den haardere Føde. Saa grundet i Naturens vise Indretning det er, at i Begyndelsen af Kalvens Liv Moderens Melk er dens første Næring, saa vist er det, at den Syre, som fremkommer af Melken, ofte forvolber, at Kalven faaer tyndt Liv og begiver sig, hvis den ikke faaer noget strabet Kridt, Magnesia og deslige, for at dæmpe denne Syre. Høstfoget derimod, hvis det ikke tillaves i for stor Mængde og henstaaer for længe, inden det bruges, er ikke alene frit for denne Syre, men er og i sin Hovedbestanddeel saa aldeles homogent med det for Kalvens fremtidige Underholdning bestemte Hovednæringsmiddel, Hø og Straafoder, saa at den derved sættes istand til saameget desto tidligere at kunne nyde det. I Forsøget med de under B anførte Kalve opførte man med at give dem Høtsee endog i 3 Uger, før der ellers standsedes med at give Melk, og de for-

tærebe imidlertid langt mere Hø og Høværk, endog 90 P mere end de, som ingen Høtsee havde faaet.

Efterat dette var skrevet, overraskedes jeg ved i det senere modtagne Nr. 78 af „Defon. Neuigkeiten und Verhandlungen,“ at læse end Mere om denne Sag, og at finde selve Referenten heraf at fremtræde som Opponent. Han navngiver sig ikke, og har blot med Bogstavet „E.“ undertegnet sit Inferat; men han er formodentlig en i Canton Bern boende Landmand, saasom han gjør sin Beregning i Berner-Maß, og bringer i Erindring, at imedens den waadtlandste Maß i den foranferte Meddelelse kun holder 1,³⁴ Litres, holder den Berner-Maß 2,⁰⁹ Litres. — Denne hans egen Bedømmelse af Sagen fortjener saa meget mere ogsaa her at anføres, som den er grundet i hans egen flereaarige Erfaring, og det gamle „audiatur et altera pars“ og her bør tages tilfølg.

Han anseer det ikke for nødvendigt til Kalves Opdræt at forbruge saa megen Mælk, som Moud angiver. „Jeg opføder aarligen 12—15 Kalve,“ siger han; i den første Maaned faae de dagligen i Gjennemsnit 3,⁵ Maß (= 7,⁶¹ danske Potter) uslummet Mælk, ialt 105 Berner-Maß (= 228,³⁰ Potter), og i de følgende 2 Maaneder, eller 60 Dage, dagligen i Gjennemsnit 4 Maß (8,⁷ Potter) skummet eller afslødet Mælk, ialt 240 Berner-Maß (= 522 Potter). Efter disse 3 Maaneder faaer Kalven blot Hø og Vand. Jeg opføder Kalve kun om Vinteren, og naar

man ikke boer i Nærheden af Stæder, hvor Melken kan affættes, kan man om Vinteren ikke ansætte den høiere end til 10 Rapp for 1 Maß, og den skummede til det Halve deraf.“

Naar den i Overensstemmelse hermed forbrugte Melk beregnes efter de af ham ansatte Priser i danske Penge, er Beføstningen derfor kun 8 Rbd. 11 ß; og synes saaledes Fordelen af at bruge Høtsee at blive ganske ubetydelig. Men Sagen fortjener at betragtes nøiere; og da vil det skjønnes:

a) At denne Mand upaatvivleligen sætter sine Kalve paa altfor smal Koft; de forhen under A. og B. omhandlede faae i deres første Maaneder 11,²³ Potter Melk dagligen; han derimod giver sine kun 7,⁶ Potter. Der maa naturligviis blive en betydelig Forskjel paa to Kalve, hvoraf den ene i sin første Maaned faaer 45 Pægle sød Melk dagligen, den anden kun 30, d. e. $\frac{1}{3}$ mindre; og saa meget betydeligere har man Grund til at formode, at den mislige Virkning af denne formindskede Underholdning vil være, som de 45 Pægle endog ere et mindre Quantum end det, som mange Andre tilstaae deres Kalve i den Tid, de endnu intet Hø kunne fortære.

b) At Melken er bleven nedsat af ham til altfor lave Priser; nemlig 1 Pot uskummet Melk til 1,⁵⁸ Rbft. og 1 Pot skummet Melk til 0,⁷⁹ Rbft. med andre Ord kun lidet over 3 Rbft. for en Kande ny-malket Melk, og lidet over 1½ Rbft. for 1 Kande skummet Melk, hvilket ikke er lidet lavere Priser end de hertillands gjældende, saasom det vides, at paa

flere Meierier, der ikke kunne føre deres Mælk til Kjøbstad, Mælken om Vinteren overlades, for 5 ß . en Kande nymalket og for 3 ß . en Kande stummet, til omfringboende Familier, der ere glade for at kunne erholde den til disse Priser. Ansætte vi de af ham brugte Qvantiteter Mælk til disse, som vi vel kunne kalde hos os gængse Priser, bliver Opsummerings-Beløbet derpaa:

228 Potter, à 5 ß . for Kanden . . .	5 Rbd. 90 ß .
og 522 Potter, à 3 ß . for Kanden . . .	8 — 15 —
	er <u>14 Rbd. 9 ß.</u>

Naar vi sætte de 368 Potter Mælk, som den under B. omhandlede Kalv blev tillagt, til samme høiere Priis, er Beløbet deraf 9 — 56 — og en Besparelse altsaa af 4 Rbd. 49 ß ; og dersom man forøger Brugen af Høttee, efter hvad der synes tilraadeligt, med $\frac{1}{2}$ Deel mere, saa at dens Beføstning bliver omtrent 3 Mk., finder en Besparelse af 4 Rbd. dog endnu Sted.

c) At det ingenlunde bør tabes af Sigte, hvorledes ved Brugen af Høttee det i mange Huusholdninger kan gøres muligt, at en god Kalv kan tillægges, som ellers vilde gaae al Kjødets Bei, fordi der om Vinteren, — den Aarets Tid, da Levkalve helst opdrættes, saasom Sommermælkens Anvendelse til Smør og Ost betaler sig bedre end Vintermælkens, — meget ofte haves Lidet af Mælken, og Menneskers Bespiisning dermed ikke uden Grund deels er nødvendiggere deels fordeeltigere end Kalves Opsødning